

HALOO, HUUTAMINEN EI AUTA

4.6.2009

Pekka Heikkinen
pekka.heikkinen(at)helsinki.fi

HALOO! HUUTAMINEN EI AUTA

Moni muukin lienee minun laillani törmännyt maailmalla matkustaessaan englantia äidin-kielenään puhuviin henkilöihin, jotka kohdatessaan kyseistä maailmankieltä ymmärtä-mättömiä alkuasukkaita vain kerta toisensa jälkeen korottavat äänensä volyymia. Raukat kun eivät voi ymmärtää, ettei toinen - kerta kaikkiaan! - ymmärrä englantia sanaakaan. Väkisinkin sitä pohjoismaalainen, monia kieliä koulussa opiskellut, kokee itsensä hieman fiksummaksi.

Itsetyytyväisyyteen ei silti ole syytä. Monikulttuuristuvassa ja yhä yhteistoimin-takeskeisemmässä maailmassa joudumme nimittäin yhä useammin tilanteisiin, joissa omaa ilmaisuamme ei välittömästi ymmärretä. Huomaamattamme saatamme tällöin toimia täysin tuon kuvatun "ruman amerikkalaisen" tapaan: pitäydymme omassa tur-vallisessa kielessämme ja korkeintaan päivittelemme toisen taipumusta monimutkaistaa selvääkin selvempää asiaa.

Englannin ohella toinen rikkaruohon lailla kaikkialle leviävä kieli tuntuu olevan juridiikan ja sääntelyn kieli. Juristina olen monesti törmännyt kysymykseen, eikö kirjas-toissa sovellettavia sääntöjä voisi kirjoittaa ihan "selevällä suomen kielellä"- ja saman tien myös tiivistää vaikkapa yhdelle A-neloselle. Toki kelpo idea sinällään, mutta kannattaa silti pysähtyä miettimään, miksi lakikirjat nykyisellään kattavat tuhansia, pie-nellä prantättyjä sivuja?

Kyse ei ole juristien itsetärkeilystä – tai ainakaan yksinomaan siitä.

"Selvät asiat sotketaan, ja sotketut asiat selvitetään". Tämä tuttu lausahdus tuo hyvin esiin lakimiehen roolin kahden kielen välisenä kääntäjänä. Kullakin alalla toimiva juristi joutuu parhaansa mukaan opettelemaan kyseisen sektorin ammattilaisten "slangia". Arkielämän tilanteet on ensin käännettävä juridiikan kielelle ("sotkettava selvä asia"), jotta ne voidaan ratkaista lain sisäisten tulkintasääntöjen avulla("selvittää sotku").

Lain kieli ei vastaa kirjastoammattilaisten työssään käyttämää kieltä. Hyvä esimerkki tästä on niinkin perustavantuntuinen seikka kuin "lainan" käsite. Lainalla on tekijän-oikeuslaissa hieman toinen merkityssisältö kuin kirjastolaisten ammattipuheessa.

Merkitysten erot johtuvat osin siitä, että lainsäätäjän on pakostikin ilmaistava asiat tavalla, joka soveltuu kirjastojen ohella myös miljoonaan muuhun käyttöympäristöön. Aivan erilaisen koulutuksen saanut ja erilaisessa ympäristössä työskentelevä ei myöskään koskaan voi täysin tavoittaa kirjastotyön arkitodellisuutta. Tämän "ymmärryksen kuilun" ylittämiseen tarvittaisiin pitkämielisyyttä ja auttavaa kättä. Jos jokainen pitäytyy tiukasti omassa tulkinnassaan, ovat yhteentörmäykset väistämättömiä.

Valmisteilla olevan yliopistolain uudistuksen myötä korkeakoulujen yhteydet liike-elämään ja muuhun yhteiskuntaan tulevat tiivistymään. Myös Kansalliskirjastossa toimivien on muiden yliopistokirjastojen tavoin pakko opetella ymmärtämään "business-puhetta", joka monin tavoin poikkeaa tutkijoiden täsmällisestä tieteellisestä ilmaisusta. Erityinen haaste yhteistyökyvyillemme on, jos kirjastot itse jatkossa pyrkivät tuot-teistamaan toimintaansa ja hankkimaan näin lisärahoitusta markkinoilta.

Onkohan niin, että tässä yhteistyön maailmassa tarvitsemmekin ennen kaikkea taitoa kuunnella sujuvasti?
Ja jos vielä ymmärtäisimme kuulemamme – se vasta jotakin olisi.

Pekka Heikkinen
Lakimies
Kansalliskirjasto